

ÖDÜNÇ ve SAKLAMA SÖZLEŞMELERİNİN KATMA DEĞER VERGİSİ KARŞISINDA DURUMU

STATE OF BORROWING AND RETENTION CONTRACTS IN TERMS OF VALUE ADDED TAX

Volkan GÜZEL*

Selçuk YILDIZ**

ÖZ

“Ödünç ve Saklama Sözleşmeleri” Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiş ve borç yükleyen sözleşmelerdir. Ticari yaşamın sürdürülmesinde işletmeler faaliyetleri gereği diğer işletmeler ile sözleşmeler yapmakta ve bu sözleşmeler sonucunda belirli hukuki durumlar oluşmaktadır. Hiç şüphesiz ödünç ve saklama sözleşmeleri de ticari yaşamın içerisinde yapılan sözleşmeler olup vergisel sonuçlar doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karz, Vedia, Ariyet, Ödünç, Sözleşme

JEL Sınıflandırması Kodları: K34, H24

ABSTRACT

Borrowing and retention contracts are debt contracts and regulated under the Law of Obligations. Due to maintaining business life, businesses enter into agreements with other businesses and as a result certain legal conditions may occur. No doubt, borrowing and retention contracts are, too, part of business life requirements and cause tax issues.

Keywords: Borrowing, custody, lend, contract

JEL Classification Codes: K34, H24

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, volkan.guzel@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0003-2496-5184

** Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, selcuk.yildiz@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0003-0309-8448

Güzel, V., Yıldız, E. (Nisan 2019). Ödünç ve Saklama Sözleşmelerinin Katma Değer Vergisi Karşısında Durumu , *Vergi Raporu*, 235, (50-57).

1- TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA ÖDÜNÇ ve SAKLAMA SÖZLEŞMELERİ

Ticari hayatta işletmeler faaliyetlerini idame ettirebilmeleri için sürekli olarak birbirileri ile ilişki halinde hareket etmektedir. Ticari faaliyetleri kapsamında kimi durumlarda ödünç veya emaneten emtia, duran varlık veya sarf malzemeleri verip alabilmekte ve buna benzer durumlar ile karşılaşabilmektedirler. Ticari faaliyetler kapsamında yapılan bu tür mal hareketlerinin kimi durumlarda açık ve yazılı sözleşmeler ile yapıldığı kimi durumlarda da zımni olarak yapıldığı bilinmektedir. Ancak her iki durumda yapılan işlemler hukuki sonuçlar doğurmaktadır.

Mülga 818 sayılı Borçlar Kanununda düzenlenen ariyet ve karz işlemleri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda isim değişikliğine uğramış, tüketim ve kullanım ödünçü olarak iki ana başlık altında düzenlenmiştir. Yine mülga Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ve tanımlanan vedia ise 6098 sayılı yasanın 561 ile 580. maddeleri arasında saklama sözleşmesi olarak düzenlenmiştir.

1.1- Ödünç Sözleşmeleri

Ödünç sözleşmeleri bir şeyin belirli bir süre zarfında kullanılması veya yararlanılmasını düzenleyen sözleşmeler olup kullanım ödünçü(ariyet) ve tüketim ödünçü(karz) olarak iki farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Kullanım ödünçü olarak adlandırılan ariyet sözleşmesi; Menkul ya da gayri menkul malların kira alınmaksızın başkalarına ödünç verilmesi suretiyle faizsiz bir finansman sağlama yöntemi olup 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 379. maddesinde *“ödünç verenin bir şeyin karşılıksız olarak kullanılmasını ödünç alana bırakmayı ve ödünç alanın da o şeyi kullandıktan sonra geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Tüketim ödünçü olarak adlandırılan karz sözleşmesi ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 386. maddesinde *“Tüketim ödünçü sözleşmesi, ödünç verenin bir miktar parayı ya da tüketilebi-*

len bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Karz Sözleşmesinde borcun kaynağı, ödünç verenin yaptığı ödeme değil, sözleşmenin içinde yer alan geri verme vaadidir ve mezkûr kanunun 387 maddesine göre ise ticari olmayan tüketim ödünçü sözleşmesinde, taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça faiz istenemez.

Kullanım ödünçü(Ariyet) sözleşmesi, belirli bir zaman diliminde sözleşmeye konu malın kullanılmasının bir başkasına karşılıksız olarak devir borcunu doğuran bir sözleşmedir. Kural olarak misli olmayan ve tüketilemeyen malların ariyet sözleşmesine konu olması gerekmektedir. Çünkü alınan malı karşı taraf belirli bir süre kullandıktan ve yararlandıktan sonra aynen iade etmesi gerekmektedir. Ariyet sözleşmelerinde eşyanın mülkiyeti malı verende kalmakla birlikte sadece kullanım hakkı belirli bir süre ile devredilmektedir. Tüketime konu edilebilen bir mal, tüketim ile yok olacağından aynen iade edilmesi fiilen mümkün değildir. Bu nedenle kullanımı tüketime bağlı olan malın ariyet sözleşmesine konu edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Karz sözleşmesinde ise para ya da misli bir eşyanın mülkiyeti karşı tarafa geçmekte ve ödünç alan kişi belirlenen süre sonunda verilen malın bir benzerini karşı tarafa vermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ariyet sözleşmelerinde verilen mal aynen iade alınırken karz sözleşmelerinde verilen mal misli ve tüketilebilir bir mal olduğundan aynen iadesinin mümkün olmamasıdır. Çünkü ikraz edilen şey tüketilmiştir ve yok olmuştur. Bu sebeple birebir iadesi mümkün olmayıp ancak benzeri bir ürün iade edilebilmektedir. Karz sözleşmesine konu edilebilecek eşyanın tüketime tabi olan eşyalardan olması veya paradan ibaret bulunması gerekir. İkraz edilen malın mülkiyeti tamamıyla alan tarafa geçmektedir. Eşya üzerinde her türlü tasarrufta bulunabilir. Bu yönüyle bir şeyin kullandırılması

amacı güden diğer sözleşmelerden kullanma konusu şeyin mülkiyetinin ödünç alana geçirilmesi noktasında farklıdır. Kira ve ariyet sözleşmelerinde sözleşme konusu şeyin mülkiyeti kiracıya ve ariyet alana geçirilmediği, yalnızca zilyetliği devredildiği halde; karz sözleşmesinde mülkiyet ödünç alana geçirilmektedir.¹

Bilindiği üzere misli eşya, sayma, tartma ve ölçme suretiyle belirlenebilen ve yerine bir başkası konulabilen eşyayı tanımlamak üzere kullanılan bir kavramdır. Her tür mislî eşya, tüketim ödünç sözleşmesinin konusunu oluşturabilir. Bununla birlikte mislî olmayan eşyanın, örneğin bir heykeltıraş tarafından yaratılan belirli bir heykelin, tüketim ödünç sözleşmesinin konusunu oluşturması mümkün değildir. Bu tür eşya, kullanım ödünç (ariyet) ya da kira sözleşmesine ise konu olabilir. Tüketim ödünç sözleşmeleri ivazlı olarak akdedilebileceği gibi, bu sözleşmelerin ivazsız olarak kararlaştırılması da mümkündür.²

1.2- Saklama Sözleşmeleri

Vedia sözleşmesi (saklama sözleşmesi); saklayanın, saklatanın kendisine bıraktığı bir taşınırı güvenli bir yerde koruma altına almayı üstlendiği sözleşmedir. Emanet sözleşmesi olarak da bilinen saklama sözleşmesinde, vedia alan malı istendiği zaman geri iade etme borcu altına girer. Ariyet sözleşmesinde var olan ücretsiz olarak kullanım iade etme amacı vedia alanında muhafaza edip iade etme olarak ortaya çıkar. Vedia bırakılan malı ne bir üçüncü kişi ne de vedia alanın kendisi kullanamaz.

Saklama sözleşmesinde saklayanın muhafaza etme borcu fiilen saklama ve elinde bulundurmaktan öte koruma yükümlülüğünü de kapsamaktadır. Bu şekilde aldığı malı aynen iade etme imkânı

sağlayabilecektir. Saklatanın söz konusu malın kullanılması yetkisini saklayana vermesi halinde sözleşme vedia vasfını kaybedecektir.

2- ÖDÜNÇ ve SAKLAMA SÖZLEŞMELERİNE DAYALI İŞLEMLERİN KDV KAPSAMINDAKİ DURUMU

2.1- Ariyet (Kullanım Ödünç) Sözleşmesi

Kullanım ödünç sözleşmesinin kapsamına önceki bölümde detaylıca yer verilmiştir. Teslim işlemlerinin katma değer vergisine tabi tutulabilmesi için, teslim konu mal üzerindeki tasarruf hakkının, diğer bir ifadeyle mülkiyet hakkının karşı tarafa geçmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde teslim, mal üzerindeki tasarruf etme yani mülkiyet hakkının başkasına devredilmesi olduğundan dolayı bir malın kullanım amacıyla ödünç olarak verilmesi teslim sayılmayacaktır. Zira kullanım sözleşmelerinde malın mülkiyet veya tasarruf hakkı devredilmemekte yalnızca belirli süre dâhilinde kullanımına yönelik sözleşme yapılmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamdaki ariyet işlemine konu eşyanın tesliminde Katma Değer Vergisi doğmayacaktır.

Konuyu bir örnek ile açıklamak gerekirse; dondurma üreticisi (A) işletmesi üretimini yaptığı dondurmaların satışı için (B) bayisine ödünç akdine bağlı olarak buzdolabı verdiğinde, buzdolabının zilyetliği (B) bayisine geçmektedir, fakat mülkiyet (A) işletmesinde kalmaktadır. Bayinin kullanımına sunulan buzdolabı üzerinde bayinin tasarruf etme gibi bir imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle (A) işletmesi tarafından (B) bayisine teslim edilen buzdolabı için Katma Değer Vergisi kapsamında bir teslimden söz edilemeyecektir.

¹ Nursal ERDEM (2008) Roma ve Türk Hukukunda Vedia Sözleşmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, s.13

² Arif Barış ÖZBİLEN (2016) Tüketim Ödünç Sözleşmesinde Ödünç Alanın Ödeme Güçsüzlüğü ve Bu Güçsüzlüğün Yarattığı Hukuki Sonuçlar, TAAD, Yıl:7, Sayı:27, s.125-154

Bu durumda (A) işletmesi tarafından yapılan teslim nedeniyle Katma Değer Vergisi hesaplanmasına gerek bulunmamaktadır.

Konu ile ilgili 14.08.2013 tarih ve 64597866-130[1-2014]-122 sayılı özalgede "İlgide kayıtlı özalg talep formunuzda, Şirketinizce münhasıran yedek parçalarını üretirmek üzere yan sanayicilerinize ödünç olarak verilen kalıpların KDV'ye tabi olup olmadığı hususunda Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun;

- 1/1 inci maddesinde, Türkiye'de ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin KDV'ye tabi olduğu,
- 1/3-f maddesinde, Gelir Vergisi Kanunu'nun 70 inci maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması işlemlerinin KDV'ye tabi olduğu,
- 2/1'inci maddesinde, teslimin, bir mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi olduğu,
- 4/2'nci maddesinde ise bir hizmetin karşılığının bir mal teslimi veya diğer bir hizmet olması halinde bunların her birinin ayrı işlem olduğu, hizmet veya teslim hükümlerine göre ayrı ayrı vergilendirileceği,

hüküm altına alınmıştır.

Bu hüküm ve açıklamalar çerçevesinde, "Şirketinizce münhasıran kendi yedek parçalarını üretirmek üzere yan sanayicilerinize ödünç kalıp verilmesi işlemi teslim hükmünde olmadığından KDV'ye tabi bulunmamaktadır." şeklinde ifadelere yer verildiği görülmektedir.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise kullanım ödünç (ariyet) işleminin, menkul ya da gayri menkul malların bedel alınmaksızın başkalarına ödünç verilmesi suretiyle doğrudan veya dolaylı olarak finans sağlama yöntemi olarak kullanılması hususudur.

Türk Ticaret Kanun'un 3/1. maddesine göre, bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve

fiiller ticari işler olarak kabul edilmiştir. Ariyet veren yönünden bu işlem, ticari bir iş, diğer bir ifadeyle, ticari anlamda bir hizmettir. Çünkü ariyet alan, işletmeden faizsiz veya kirasız olarak aldıkları menkul veya gayrimenkulleri doğrudan veya dolaylı olarak ihtiyaçlarını karşılamakta ve böylece katlanacakları bir maliyetten kurtulmaktadırlar. Ariyet veren ise, işletmede bulunan bir menkul veya gayrimenkulü bir süre kullanılıp geri verilmesi ve bedelsiz olmak koşuluyla yararlandırması veya kullandırması nedeniyle, bu menkul veya gayrimenkul çeşitli şekillerde değerlendirmek suretiyle elde edebileceği bir gelirden mahrum kalmaktadır. Bu şekilde, ariyet veren ve alan açısından ilgisine göre gelirden mahrum kalma veya çıkar sağlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çıkarım ise Türk Ticaret Kanun'un 11. maddesinde de belirtilen gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü ticari işletmelerin varlık sebebi ile ters düşmektedir. Ayrıca bu zıtlık durumu ekonomik, ticari ve teknik geleneklere uymayan veya olayın niteliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumdur.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3. maddesinin (B) fıkrası hükmüne göre, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyeti esas olup ariyet işleminin, menkul ya da gayri menkul malların kira alınmaksızın başkalarına ödünç verilmesi suretiyle bedelsiz veya faizsiz bir fayda sağlama yöntemi olarak kullanılması durumunda ilgisine göre finans hizmeti veya kiralama işlemi kapsamından Katma Değer Vergisi'ne tabi olacaktır.

Bu itibarla, KDV Kanun'un 1. maddesine göre, Türkiye'de yapılan ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler, katma değer vergisine tabi bulunmaktadır. Yine mezkûr kanununun 27. maddesine göre bedeli bulunmayan veya bilinmeyen işlemler ile bedelin mal, menfaat, hizmet gibi paradan başka değerler olması halinde matrah,

işlemin mahiyetine göre emsal bedeli veya emsal ücretidir. Emsal bedeli ve emsal ücreti de Vergi Usul Kanunu'nun hükümlerine göre veya mezkûr Kanunu 27. maddesinde belirtilen esaslara göre tespit olunur. Bu çerçevede ariyet sözleşmesine dayalı işlemlerin Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde ticari iş olması ve işlemin kira alınmaksızın başkalarına ödünç verilmesi suretiyle faizsiz bir menfaat sağlama yöntemi olarak kullanılması durumunda, vergiye tabii olmakla birlikte verginin matrahı emsal bedel olup vergiyi doğuran olay, verginin mükellefi, sorumluluk halleri ve beyanı hususlarında özellikli bir durum olmayıp genel esaslar çerçevesinde işlem tesis edilmesi gerekmektedir.

Konuyu bir örnek ile açıklamak gerekirse; (A) işletmesi atıl durumda olan iş makinesini (B) işletmesine, bir süre kullanılıp geri verilmesi koşuluyla bedelsiz olarak kullanımına bırakma işleminde makinenin teslimi için katma değer vergisi kapsamında bir teslimden söz edilemeyecek ancak ödünç verme işlemi karşı tarafa verilmiş bir kiralama hizmeti olarak kabul edilerek işlemin Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulması gerekecektir.

Bu itibarla işletmelerin kullanım ödünç sözleşmeleri kapsamında ödünç verdikleri veya aldıkları menkul veya gayrimenkul mallara ilişkin, yapılan işlemin amacının vergilendirme bakımından önem arz edeceği düşünülmektedir. Yukarıda verilen örneklerden de görüleceği üzere işletmenin bayilik sözleşmesi kapsamında bayisinin kullanımına sunduğu bir buzdolabı veya

yan sanayi kuruluşlarına kendi yedek parçalarını üretirmek için ödünç olarak yedek parça kalıplarını vermesi işlemi ticari faaliyetini sürdürmek ve ticari faaliyetine münhasır işlemler olarak değerlendirildiğinden burada ayrıca hizmet sağladığından bahsedilemeyebilir.

Ancak işletmenin doğrudan faaliyetini sürdürmek ve faaliyetin amacının gerçekleştirilmesine yönelik olmayan başka bir ticari işletmenin faaliyetinde kullanılmak üzere kirasız ve faizsiz verilen ödünçler de; malın teslimi ve bu malın kullanılması veya yararlanılması işlemlerini ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme sonucunda kullanma ve/veya yararlanma işleminde "Para faizsiz, ev kirasız olmaz"³ vergilendirme ilkesinin benzer bir yansıması olarak hizmetin varlığı kabulü ve emsal bedel üzerinden vergilendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

2.2- Karz (Tüketim Ödünç) Sözleşmesi

Karz sözleşmesi çerçevesinde ödünç veren, bir miktar para veya bir mislî şeyin mülkiyetini belirli bir süre için ödünç alana geçirmeyi; ödünç alan da aynı miktar ve nitelikte şeyi iade etmeyi taahhüt etmektedirler.

Yukarıda yer alan açıklamalarda da görüleceği üzere tüketim ödünç sözleşmesine konu olan malın mülkiyeti ödünç alana geçirilmektedir. Bu çerçevede Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde teslim, mal üzerindeki tasarruf etme hakkının başkasına devredilmesi olduğundan tüketim amaçlı ödünç sözleşmelerinin Türkiye'de ticari, sınai, zirai veya serbest meslek faaliyeti

³ Para faizsiz, ev kirasız olmaz deyimi 104 No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde karşımıza çıkmakta olup ilgililerin karşılıklı olarak menfaat sağladığı durumlarda, işlemlerin ayrı ayrı değiştirmeye tabi tutularak vergilendirme yapılması hususunu ifade eder. Bu ilkenin benzer bir yansıması da Türk Ticaret Kanunu kapsamında gelir sağlamayı gaye edinen ticari işletmeler menfaati sağlamadan ticari ilişkide bulunmayacağı hususudur.

çerçevesinde teslim edilen mallar olması halinde Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulması gerekmektedir.

Özellikle misli mal olarak adlandırılan malların ödünç sözleşmelerine konu edilmesi halinde işlemi tüketim ödünçü kapsamında değerlendirmek gerekecektir. Örneğin taşımacılık faaliyeti ile iştigal eden (A) işletmesi tarafından yine aynı faaliyette bulunan (B) işletmesine belirli bir miktarda akaryakıt ödünç olarak verilmektedir. (B) işletmesi ödünç aldığı akaryakıtı işletmesinde kullandıktan sonra sözleşme kapsamında aynı miktarda akaryakıtı (A) işletmesine iade etmektedir. Burada ödünç alınan akaryakıtın kullanılarak yok olması nedeniyle birebir aynen iade edilmesi fiilen mümkün değildir. Bu durumda (A) işletmesi, (B) işletmesine verdiği akaryakıt için (B) işletmesine tasarruf etme imkânı da vermiştir. (B) işletmesi ödünç aldığı akaryakıt üzerinde dökmek, atmak, yakmak, kullanmak veya satmak gibi istediği şekilde tasarruf edebilme imkânına sahip olmaktadır. Bu durumda (A) işletmesinden (B) işletmesine ödünç verilen akaryakıt için tasarruf hakkının karşı tarafa geçtiğinden bahisle işlemin Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulması gerekmektedir. Yine (B) işletmesi tarafından ödünç alınan ve sonrasında (A) işletmesine geri verilen akaryakıt için de işlemin Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulması gerekmektedir.

İdare tarafından verilen 11.06.2015 tarihli özelgede "İlgide kayıtlı özelge talep formunda; ... toptan ticareti faaliyetinden dolayı Başkanlığımız ... vergi numaralı mükellefi olan şirketinizin, müşterilerden gelen talep üzerine ödünç mal tesliminde bulunacağı belirtilerek, ödünç mal teslimi ve nitelik ve nicelikleri birebir aynı olan malların geri alımı aşamalarının fatura düzenlemeksizin sevk irsaliyesi ile belgelendirilmesinin mümkün olup olmayacağı hususunda tereddüt olduğundan Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 229'uncu maddesinde; "Fatura, satılan emtia veya yapılan

iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır." şeklinde tanımlanmaktadır.

Anılan Kanun'un 230'uncu maddesinin birinci fıkrasının 5'inci bendinde, "Malın alıcıya teslim edilmek üzere satıcı tarafından taşındığı veya taşıttırıldığı hallerde satıcının, teslim edilen malın alıcı tarafından taşınması veya taşıttırılması halinde alıcının, taşınan veya taşıttırılan mallar için sevk irsaliyesi düzenlenmesi ve taşıtta bulundurulması şarttır." hükmü yer almaktadır.

Buna göre; fatura müşterinin borçlandığı meblağı göstermek amacıyla düzenlenirken, sevk irsaliyesi ticari mal hareketinin izlenmesi amacıyla düzenlenmektedir.

Diğer taraftan, ödünç sözleşmeleri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 379-392'nci maddeleri arasında "Kullanım Ödünçü" ve "Tüketim Ödünçü" olarak iki başlık halinde düzenlenmiştir.

Anılan Kanun'un 379'uncu maddesinde düzenlenen kullanım ödünçü sözleşmesi, ödünç verenin ödünç verdiği şeyin kullanılmasını, bir karşılık aramaksızın belirli bir süreyle ödünç alana bırakmayı, ödünç alanın da o şeyi bizzat kullanarak belirlenmiş olan sürenin sonunda ödünç verene geri vermeyi yükledikleri sözleşmedir.

Yine aynı Kanun'un 386'ncı maddesinde düzenlenen tüketim ödünçü sözleşmesi ise ödünç verenin bir miktar paranın veya tüketilebilen misli bir şeyin kullanılmasını sağlamak üzere ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda geri vermeyi üslendiği sözleşmedir.

Dolayısıyla, kullanım ödünçü sözleşmesi kapsamında verilen şeylerin, **mülkiyeti ödünç alana devredilmezken**, tüketim ödünçü sözleşmesi kapsamında verilen şeylerin ise **mülkiyeti ödünç alana devredilmektedir**.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 1'inci maddesinin 1'inci fıkrasında; ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde Türkiye'de gerçekleştirilen teslim ve

hizmetlerin, katma değer vergisinin konusunu teşkil edeceği belirtildikten sonra, *2'nci maddede teslim, bir mal üzerindeki tasarruf etme hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya onun adına hareket edenlere devredilmesi-dir. Bir malın alıcı veya onun adına yetkili olanların gösterdiği yere veya kişilere tevdi de teslim hükmündedir. Ayrıca malın alıcıya veya onun adına hareket edenlere gönderilmesi halinde, malın nakliyesinin başlatılması veya nakliyeciyi sürücüyeye tevdi edilmesi de mal teslimi sayılmıştır.*

Bu açıklamalar ışığında, teslim işleminin katma değer vergisine tabi tutulabilmesi için, teslim konu mal üzerindeki tasarruf hakkının, diğer bir ifadeyle mülkiyet hakkının karşı tarafa geçirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer alan yasal düzenlemeler ve açıklamalar doğrultusunda; Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 2'nci maddesinde teslim, mal üzerindeki tasarruf etme yani mülkiyet hakkının başkasına devredilmesi olduğundan bir malın kullanım amacıyla ödünç olarak verilmesi teslim sayılmayacaktır.

Ancak, ödünç olarak verilen malların **aynen değil de, aynı veya benzeri vasıfta** mallar olarak geri alınması şeklinde ortaya çıkan tüketim ödünç sözleşmesine dayalı işlemlerde, ödünç olarak verilen malların tasarruf hakkı devredilmektedir. Bu durumda, Borçlar Kanunu'nun 386 ilâ 392'nci maddelerinde düzenlenmiş olan tüketim ödünç sözleşmesine dayalı olarak ticari, sınai, zirai veya serbest meslek faaliyeti çerçevesinde teslim edilen mallar için katma değer vergisi hesaplanması gerekmektedir.

Bu nedenle, şirketinizce müşterilere ödünç plastik hammaddesi verilmesi **kullanım amacıyla yönelik olmayıp, tüketim amacı taşıdığından mülkiyetin devri ve dolayısıyla tasarruf hakkı ödünç alana geçmektedir. Bu itibarla, ödünç olarak verilecek hammaddelerin katma değer vergisi hesaplanmak suretiyle teslim tarihinden itibaren azami yedi gün içerisinde düzenlenecek fatura ile belgelendirilmesi gerekmektedir.**

Ayrıca, ödünç olarak verilecek malların seviyatı esnasında, malları taşıyan veya taşıtıran tarafından sevk irsaliyesi düzenleneceği tabiidir." şeklinde açıklamalara yer verildiği görülmektedir.

Diğer taraftan, bir miktar paranın ödünç verilmesinin konu edilmesi durumunda ödünç alanın ayrıca faiz ödemek zorunda olup olmadığı hususu Türk Borçlar Kanununun 387. maddesinde göre, sözleşmede faiz kararlaştırılmamışsa, adi işlerde faiz gerekmediği, buna karşılık, ticarî işlerde sözleşmeyle faiz ödenmesi kararlaştırılmamış olsa dahi, faiz vermek gerekeceği belirtilmiştir. Türk Ticaret Kanununun 3/1 maddesinde de bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işler olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla ödünç para verilmesi ve alınması her hal ve takdirde (faiz kararlaştırılmamış olsa dahi) ticari hayatta bir finans hizmeti olarak değerlendirilmesi ve bu kapsamda vergilendirilmesi gerekmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 1/1 inci maddesinde, Türkiye'de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin katma değer vergisine tabi olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle verilen finans hizmeti de Katma Değer Vergisine tabi olup, bu işlemin karşılığını teşkil eden faiz ve komisyon toplamı üzerinden Katma Değer Vergisi hesaplanması gerekmektedir.

2.3- Vedia (Saklama) Sözleşmesi

Vedia veya saklama sözleşmesi, bir şeyin muhafaza edilmesi/saklanması amacını güden sözleşmelerdir. Bu sözleşmeyle, vedia alan, vedia veren tarafından kendisine emanet edilen şeyi kabul ve onu güvenli bir yerde saklamayı (muhafaza etmeyi) yüklenir.

Görüldüğü üzere burada 3065 sayılı Kanunun 2. maddesine göre teslim gerçekleşmemiştir. Başka bir ifade ile vedia sözleşmeleri mülkiyet devri amacı ile değil, muhafazasını temin amacıyla yapılmaktadır. Emanet olarak verilen eşyaya ilişkin emanet alan tarafa herhangi bir şekilde

tasarruf hakkının geçtiğini söylemek mümkün değildir. Emanet alan kişi emanete konu mal üzerinde koruma yükümlülüğü bulunmakla birlikte söz konusu mal üzerinde tasarrufta bulunamaz. Bu nedenle vedia sözleşmelerine dayalı teslimlerde Katma Değer Vergisi hesaplanmaması gerekmektedir.

Ancak burada da dikkat edilmesi gereken husus muhafaza eden tarafın bu hizmeti ticari faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirip gerçekleştirmediğidir. Yukarıda da ayrıntıları ile açıklandığı üzere bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işler olarak kabul edilmektedir. Yani saklama sözleşmeleri kapsamında muhafaza eden işletmenin bu hizmeti herhangi bir menfaat sağlamaksızın yapması ticari ve teknik icaplarla örtüşmeyecektir. Bu nedenle muhafaza eden tarafından muhafaza ettirene ticari faaliyet kapsamında verilmiş bir hizmet söz konusu olacaktır. Bu nedenle her ne kadar muhafaza ettiren kapsamında yapılan teslim ve muhafaza eden tarafından geri iade sırasında yapılan teslim Katma Değer Vergisi'ne tabi bulunmasa da verilen saklama hizmeti nedeniyle herhangi bir bedel belirlenmese de emsal bedel üzerinden hesaplanacak matrahın Katma Değer Vergisi'ne tabi tutulması gerekmektedir.

SONUÇ

Ödünç ve saklama sözleşmeleri 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda düzenlenmiştir. Ancak ticari işletmeler Türk Ticaret Kanunu kapsamında kurulan ve faaliyetlerini bu Kanun kapsamında idare

ettiren kuruluşlardır. Bu itibarla, Türk Borçlar Kanunu kapsamında düzenlenen ve kural olarak bir bedel, kira veyahut faiz öngörülmeleyen ödünç ve saklama sözleşmeleri Türk Ticaret Kanunu kapsamında gelir sağlamayı gaye edinen ticari işletmelerin varlık amacı çelişmektedir. Para faizsiz, ev kirasız olmaz ilkesi ile mutlak suretle bir bedel, kira veyahut faiz olması gerektiği sonucu ile Türk Vergi Kanunlarının getirdiği yükümlülükler ile birlikte değerlendirilmez.

Bu nedenle ödünç veya saklama sözleşmeleri kapsamında yapılan işlemin amacının vergilendirme bakımından önem arz edeceği düşünülmektedir. Mükelleflerin cezai müeyyidelere maruz kalmamaları için söz konusu sözleşmelerin isim ve şekli unsurlarından ziyade sözleşmeye dayalı işlemin mahiyetine bakılmalı ve vergisel yükümlülüklerini de bu doğrultuda tayin etmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Mülga 818 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- Erdem, N.(2008) Roma ve Türk Hukukunda Vedia Sözleşmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, s.13
- Özbilen, A.B.(2016) Tüketim Ödünç Sözleşmesinde Ödünç Alanın Ödeme Güçsüzlüğü ve Bu Güçsüzlüğün Yarattığı Hukuki Sonuçlar, TAAD, Yıl:7, Sayı:27, s.125-154